

Александра Татић

ЈУ Медицинска школа

Бања Лука

Традиционално и савремено у поезији Васка Поне

Тема за стручно усавршавање

Бања Лука, 2018.

Увод:

Основна подјела књижевности се односи на народну и умјетничку књижевност, стару и нову, традиционалну и савремену. Поезија Васка Попе припада народној, старој, новој, умјетничкој, традиционалној и савременој књижевности. Отуд се јавила потреба да ријеч о његовом раду и дјелу остане забиљежена на овим страницама.

У стваралаштву пјесника српских се могу уочити разне повезнице које описују све оно што наш народ у суштини својој и јесте. Није важно да ли говоримо о пјесницима и појавама лирског у средњем вијеку или говоримо о било којем тренутку историје наше, јасно уочавамо да је та веза нераскидива и да у том смислу одаје почаст пјеснику који је успио у уму и срцу свом да пјева о тој истини.

Појава Васка Попе у послеријатној српској књижевности означава снажан преокрет у односу на поетско стваралаштво његових савременика. Збирка ***Кора*** (1953) Васка Попе која се истиче управо као прекретница у савременом српском стваралаштву, као и збирка ***87 песама*** (1952) Миодрага Павловића, позива да станете и мислите те да се питате ко је овај човјек, чији је, какве су ово пјесме, коме су пјеване и писане.

Прва збирка поезије има сопствени поетски космос у коме се сусрећу ропство, насиље, неслобода, предјели, предмети, усамљеност, љепота и љубав, а извиру родољубље, љубав, мисао, свијет као мјесто вјечитих сукоба, биће и ништавило.

Све је то стало и пристало у пјеснички израз Васка Попе који је наклоњен афоризму, пословици, језгровит је, а језик у пјесмама је сажет.

Такав приступ истраживању властитог бића заиста је занимљив, а захтијева дубоко познавање народне прошлости и још дубљи осјећај припадања прошлости, живота у садашњости и свега и у свему у будућности.

Од злата јабука

У народној традицији и култури јабука је увијек била краљица воћа и лијек.

По митологији јабука је на нашу трпезу доспјела равно из раја. Она није само симбол љубави, пожуде, већ и вјечне младости. У науци љековита својства јабуке представљају малу ризницу драгоцених састојака корисних за људски организам. У традицији је јабука симбол пријатељства и љубави и увијек је значила срећу, здравље и благостање.

Златна јабука симболизује **бесмртност**. Други симболи јабуке су: младост, плодност, обнављање, животна снага, савршенство, задовољство. У нашој прошлости људи су увијек једни другима поклањали јабуку као милошту, а милошта је од срца милостивог. Та чињеница упућује на жеље и намјере пишчеве, а те жеље су за народ и нараштај биле милост коју је тражио за нас. Важно је препознати њено значење и разлог због којег антологија народна Васка Попе носи назив *Од злата јабука*.

У животу и раду своме пјесник је врло добро познавао народну традицију, а исто тако се поклањао славној прошлости, славећи наше јунаке и указујући на прави пут којим сваки човјек треба да иде. Тако је славио владаре, слуге и слушкиње Истине, свеце, ствараоце, ратнике свјетлости, манастире и цркве, фреске и иконе и сва друга чуда која и данас красе душу сваког поклоника и чувара традиције и који се истоме клања.

Развојни пут пјесников је био ходочашће, био је то пут који је трајао вијековима исписујући слова и стихове и остављајући их генерацијама које долазе. Духовно-психолошке основе модернистичког окретања традицији, односно пјесниковог понирања у све дубљу прошлост, биле су темељ трагачеве личности. То би био кључ за разумијевање поласка на ходочашће и свега онога што је услиједило након тога. Полазна тачка је била од почетка, од вијека до вијека. Отуд богатство тема и мотива у савременом изразу и језику Васка Попе, отуд сусрети и сукоби у души пјесниковој која не може да прихвати нити разумије зло, мржњу, потребу за уништавањем и разарањем туђег или лијепог и вриједног. Пјесников поглед се сусреће са погледом Анђела ратника у манастиру Каленић у истоименој пјесми Васка Попе. Братом га назива пјесник, братом који као и пјесник чува духовно благо народа нашег. Брат је и сликар који кистом и бојама осликава историју на фресци и истину народну у борби са непријатељима.

Та борба је суштинска борба бића, она је његово бивствовање.

Откривање народног сјећања, односно колективног насљеђа бивствује у дубинама индивидуалног пјесничког бића. Временом пјесник из митова, вјеровања и легенди упознаје светост и свјетлост средњег вијека те нестварно постаје стварно и могуће.

У поезији Васка Попе се сусрећу стварно и нестварно, митолошко и истинито у свим свјетовима, видљивим и невидљивим.

Необично је и занимљиво како пјесник путујући у прошлост стиже у будућност и пролази поред ње те поезија његова бива пророчка у осликавању сусрета са свијетом око себе и са свијетом у себи. Мит и вјеровање се у поезији савременог израза пјесниковог јавља на крају пута јер пјесник није могао да буде свједок почетака, али је на почетак морао да се врати. Искуства са тих путовања унијела су пунину у биће пјесниково те и у слике, ријечи, паузе, симболе, ритме и риме. Одјекнуло је свако слово добијајући смисао који се само на почетку стварања може и пронаћи. Поред тога, периоди ратовања, сеоба, диоба и других времена били су рушилачки, били су занесени и заведени, заслијепљени и глуви, груби и хладни за ствараоце савремене који су трагали за миром и топлином, за сигурношћу и љубављу, за спасењем. Слово пјесниково се претворило у мач ратника Анђела (*Каленић*), исти онај мач који никако није могао у корице да се врати. Танана пјесникова душа није могла без борбе да преда душу своју и душу народа свога остави без љубави братске, саосјећајне, поистовијећене у заједничкој борби. Мотив бесмртности или симбол златне јабуке су мотив и симбол бесмртног духа ратничког.

Некад и сад

Српска књижевност средњег вијека настајала је и формирала свој препознатљив лик на поетици и естетици византијске књижевности. Филозофска, естетичка, идеолошка основа, затим систем жанрова, тематско-мотивска одређеност, основни умјетнички поступци и, напослијек најшири поглед на свијет старе српске књижевности, били су условљени њеном припадношћу византијском културном хоризонту.

Ипак, иако се стваралачки уобличио на основама византијске поетике и естетике, као умјетничког израза хришћанске религиозности, стара српска књижевност истовремено у тај универзално-поетички оквир утјеку теме и мотиве који изражавају историјско и егзистенцијално искуство српског народа. Насљеђе средњовјековне културе схватамо као насљеђе које је недјеливо од контекста савременог и суштинског бивствовања.

Претходници и савременици су у једном историјском тренутку негирали традицију и тиме негирали сопствену стварност, како у разним теоријама, тако и у стваралаштву (животу). Међутим, за њихово стваралачко надахнуће била је потребна утемељена теорија у коју је уткано биће човјека из народа и који то биће не може одвојити од прошлости, односно од традиције.

Критичар Зоран Мишић, као један до најгласнијих апологета поетске реактуализације традиције, поистовијетио је духовне импулсе положене у основе такве стваралачке обнове:

Традиција је она линија духовног и пјесничког опредељења, не одвећ популарна и не увек спасоносна, често и погибелна, у сваком случају неканонска, каткад и понорна, јеретичка и инферална, али и узнесена и унутрашњим спокојством озарена, која се пружа од праистока нашег сећања до прага будућности коју песници слуте.

(Мишић, 1976: 251).

Важно је уочити и истаћи продирање традиције у будућност те препознати у савременим токовима мисли и стварања (пјевања) духовну обнову и изузетне авантуре човјечанства:

...јер свет коме она даје облик нема почетка; он се увек изнова ствара, и увек изнова суочава са пројекцијом своје тежње за бесконачношћу, коју зовемо традицијом

(Мишић, 1976:253).

Непрекидна инвенција и непрекидно откривање је свјетло које из стихова и страница наше народне поезије свијетли и освјетљава таму савременог свијета, али и разрјешава његове недоумице и сумње у покушајима да разумије и прихвати свијет око себе. Клупко мисли на обасјаном путу успијева да размрси запетљано и споји покидано и подвојено.

Традиционално и савремено у поезији Васка Попе јесте Истина са којом се дух пјеснички узвисио и тако докучио тајне духовног блага које откривамо читањем и тумачењем првих књига и дјела књижевности старог вијека. Од користи је систематски разврстати године, идеје, представнике идеја и уочавати њихове карактеристике у књижевном и језичком смислу, али је мудрост осјетити ту дубоку повезаност краја са почетком, моћи говорити о тој вези са искреном понизношћу и поштовањем старијег, као и са срчаном храброшћу са којом посеже пјесник за ријечју као да држи мач у руци.

Савременост у пјесништву Васка Попе показује човјека као силника и као биједника, као онога који све има и све уништава, као онога којем је дато да управља свиме што је створено, али и као онога који уништава створено и вијековима одржано.

Жуто око самоће

..... у очима лепим

туга му се затворила

у круг

јер друм краја нема

а целу земљу треба

за собом вући.

(Кора: Маслачак, Коњ, 1953).

Та истина га не спречава да се бори и да од вјечне борбе између добра и зла не одустаје.

Васко Попа је савремени свијет приказао емотивно и сликовито, а слика те стварности је биљежење трагичности, то је слика губљења слободе. Стварање је постало постављање

граница између два свијета сукобљена. Неријетко је слика безизлазности она која је вапила и остала уткана у мислима читаоца. Живот се доживљава као ограниченост која угрожава човјекову срећу и спокојство.

Закључак:

Оно што је било и оно што јесте, и оно што ће бити, једно је цијело. Зато се стваралаштво назива прегалаштво, зато је рад и дјело пјесниково названо ходочашћем јер како другачије поћи на пут и трагање за истином ако не у свим дијеловима душе коју је пјесник отворио према небу те од непобједиве истине није могао нити желио побјећи. У стварању је пјесник посматрач, питач, испитивач, копач, истраживач, ученик и мученик, грешник и светац, понизан и поносан, а прије свега гладан и жедан помирења са свијетом који непрестано ратује. П.П.Његош је дивно описао рат свих са свима, рат дана и ноћи, ријеке и стијене, срца и ума, душе и сила нечастивих, човјека са животињама, животиња са човјеком, земље са небом јер је човјек окусивши јабуку прогнан из раја разапет у трагању за златном јабуком, за бесмртношћу.

Наслови његове заоставштине посвједочиће и сада о непочин-пољу, споредном небу, усправној земљи, вучјој соли, о кући насред друма, живом месу и резу, разговорима, свадбама, журкама, о јауку, путовањима, одласцима, ноћима, даљинама и очима.

Његова заоставштина поставља то исто човјечанство (човјека) пред себе или пред огледало и братски показује раскрсницу пред којом ће сваки човјек кад-тад стати.

Којим ће путем поћи, сваки човјек бира сам, али са сазнањем да се дотад сусретао са толико браће који га дозиваше и који хтједоше да види, јер има очи и да чује, јер има уши.

Глас Васка Попе није утихнуо ни некада ни сада. Звук гласа пјесниковог пун је љубави и разумијевања за човјека из свога народа и гласно и јасно пјева о бесмртности.

Литература:

1. Попа, Васко *Кора* (1953)
2. Радуловић М. Марко *Српсковизантијско наслеђе и однос према традицији у послератном модернизму, Институт за књижевност и уметност, Београд*
3. Скерлић, Јован *Историја нове српске књижевности* (2009),
дигитално издање
4. Деретић, Јован *Историја српске књижевности* (2013)
5. Росић, Тиодор Р. *Методички приступ збирци изабраних песама,*
Универзитет у Крагујевцу, 2017.
6. Чурчић, Лазар *Слепи певачи Владана Недића и Васка Поне*
7. Попа, Васко *Од злата јабука* (1963) Просвета, Београд